

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

3 De comparatione virtutum moralium ad intellectuales.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](#)

¶ 1 In corpore eiusdem articuli, hoc primum declarandum occurrit. Non tamen, q̄ ratio & qualitas, quam ex Augu. litera tractat, consistit in hoc. Si virtutes non essent équales, oportet quod aliqua haberet istas quatuor conditiones, inéquales: nam ad equalitatem requiritur equalitas omnium, sicut ad connexionem similitas omnium: quia equalitas est quædam connexionis virtutum secundum quantitatē, ut patet; sed non potest fieri, ut una virtus minus habeat de una istarum quatuor conditionum, quam de aliis. ergo. Probat minor ponendo duos, in quorum uno sit fortitudo minus habens de conditione prudentia, & in altero fortitudo magis habens prudentiam, & deducendo ad inconveniens, quod similes sunt équales in fortitudine, & inéquales in fortitudine & patet sequela quod ad primam partem ex aduerario, quod ad secundam ex ueritate; quia alterius.

Cap. 4. 10. 3.
Act. p̄secud.

fortitudo est prudenter, ac per hoc major apparet, quod etiam in uno & eodem oportet équales esse has quatuor conditiones in qualibet materia cardinalium virtutum. id est enim iudicium in uno, & eodem, & in du-

¶ 2 Declarandum est secundo, quod quia virtutes secundum inclinationes ad propria actus non sunt équales nec quantitatis, nec proportionatales, ut in litera dicta video in response ad secundum rationem speciei, & sic non est dubium, quod una virtus unius hominis sit maior, quam alia, sicut charitas fide, & spe. Alio modo potest attendi secundum participationem subiecti, prout scilicet intenditur, uel remittitur in subiecto: & secundum hoc omnes virtutes unius hominis sunt équales quadam equalitate proportionis, in quantum equaliter crescent in homine; sicut dicit manus sunt inéquales secundum quantitatem, sed sunt équales secundum proportionem, cum proportionabiliter augentur: huiusmodi autem equalitatis oportet eodem modo rationem accipere, sicut & connexionis. Aequalitas enim est quadam connexionis virtutum secundum quantitatem. Dicitur

habet proprium donum a Deo, alius quidem sic, alius autem sic; non est autem unum donum magis proprium alicui, quam aliud, si omnes virtutes dono Dei infusas quilibet equaliter haberet. ergo uidetur quod non omnes virtutes sint équales in uno & eodem.

¶ 2 Præt. Si omnes virtutes essent æquæ intensæ in uno & eodem, & queretur quod quicunque excederet aliquem in una virtute, excederet ipsum in omnibus aliis virtutibus: sed hoc patet esse falsum: quia diversi sancti de diversis virtutibus præcipue laudantur: sicut Abraham de fide, Moyses de mansuetudine, Iob de patientia. unde de quolibet Confessore cantatur in Ecclesia: Non est inuenitus similis illi, qui consuerat legem Ex celsi, eo quod quilibet habuit prærogativum aliquid virtutis. non ergo omnes virtutes sunt équales in uno & eodem.

¶ 3 Præt. Quantò habitus est intensior, tantò homo secundum ipsum delectabilius & promptius operatur: sed experimento patet, quod unus homo delectabilius & promptius operatur actum unius virtutis, quam actum alterius. non ergo omnes virtutes sunt équales in uno & eodem.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in 6. de Trinitate. * Quod quicunque sunt équales in fortitudine, & équales sunt in prudentia & temperantia, & sic de aliis: hoc autem non est, nisi omnes virtutes unius hominis essent équales. ergo omnes virtutes unius hominis sunt équales.

RESPON. Dicendum, quod quantitas virtutum, sicut ex dictis patet, * potest attendi dupliciter. Vno modo secundum rationem speciei, & sic non est dubium, quod una virtus unius hominis sit maior, quam alia, sicut charitas fide, & spe. Alio modo potest attendi secundum participationem subiecti, prout scilicet intenditur, uel remittitur in subiecto: & secundum hoc omnes virtutes unius hominis sunt équales quadam equalitate proportionis, in quantum equaliter crescent in homine; sicut dicit manus sunt inéquales secundum quantitatem, sed sunt équales secundum proportionem, cum proportionabiliter augentur: huiusmodi autem equalitatis oportet eodem modo rationem accipere, sicut & connexionis. Aequalitas enim est quadam connexionis virtutum secundum quantitatem. Dicitur

Fest autem supra, * quod ratio connexionis virtutum dupliciter as signari potest. Vno modo secundum intellectum eorum, q̄ intelligunt per has quatuor virtutes, quatuor conditiones generales virtutum, quarum una simul inuenitur cum aliis in qualibet materia, & sic virtus in qualibet materia non potest équalis dici, nisi habeat omnes istas conditiones équales. Et hanc rationem equalitatis virtutum assignat August. in de Tr. * dicens. Si dixeris équales estis istos fortunis, sed illum præstare prudentia, sequitur quod humeris fortitudo minus prudens sit, ac per hoc nec fortidine équales sint, quando est illius fortitudo prudenter, atque ita de ceteris virtutibus innenies, si omnes eadem consideratione percurras. Alio modo as signata * est ratio connexionis virtutum secundum eos, qui intelligunt huiusmodi virtutes habere materias determinatas, & secundum hoc ratio connexionis virtutum moralium accipitur ex parte prudentie, & ex parte charitatis quantum ad virtutes infinitas, non autem ex parte inclinationis, que est ex parte subiecti, ut supra dictum est. * Sic igitur & ratio equalitatis virtutum potest accipi ex parte prudentiae, quod ad id, quod est formale in omnibus virtutibus moralibus. Existente enim ratione equaliter perfecta in uno & eodem, oportet quod proportionaliter secundum rationem rectam medium confinatur in qualibet materia virtutum. Quantum vero ad id, quod est materiale in virtutibus moralibus, scilicet inclinationem ipsam ad actum virtutis, potest unus homo magis promptus ad actum unius virtutis, quam ad actum alterius uel ex natura, uel coniunctio, uel etiam ex gratia dono.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uerbum apostoli potest intelligi de donis gratia gratis data, quae non sunt communia omnibus, nec omnia aquæ in uno & eodem, uel potest dici quod refertur ad misericordiam gratiam gratum facientis, secundum quam natus abundat in omnibus virtutibus plus quam ad propter maiorem abundantiam prudentia, uel charitatis, in qua connectuntur omnes virtutes, fusæ.

AD SECUNDVM dicendum, quod unus sanctus in datur præcipue de una virtute, & aliis de aliis proportionatiori promptitudinem ad actum unius virtutis, quam ad actum alterius. Et secundum hoc patet responsio ad tertium.

ARTICVLVS III.

Vtrum virtutes morales premeantur in tellectualibus.

KONTRARIO. **A**D TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod virtutes morales premeantur intellectuali bus. Quod enim magis est necessarium & permanentius, est melius sed virtutes morales sunt permanentiores etiam disciplinis, que sunt virtutes intellectuales, & sunt etiam magis necessariæ ad uitam humanam. ergo sunt preferendæ virtutibus intellectuali bus.

¶ 2 Præt. De ratione virtutis est,

Super Questionem
66. articulacionis
tuum.

NARTICULUS 66. questionis ibi occurrit distinctionem inter facultatem de uirtute, quod sumitur in ceteris, scilicet facultate rationis, secundum rationem in ordinem ad actionem, nonq. distinctionem, namq. distinctionem occidentia habet etiam ratione speciei habet etiam ratione ad actum, & cetera.

Actus: quia potest & habens specificantur ex actibus, & actus ex obiecto, ut habeatur in secundo de anima.

¶ Ad hoc dicunt, qd virtus duplicitate recipit ad unum primò ut speficantem ipsam: secundo, ut effectū ipsius. & primo modo actus ad eum sub primo membro implicite, ut obiectio probat: secundo autem modo spectat ad secundū membrum.

Incendit n. author, qd virtus potest conseruare, duplicitate, primo est specificatio, tam differentia, seu rationem ut sic: secundū secundū hanc conditionem, t. esse principiū actus recte & vult, qd prima consideratio inducit virtutē simpliciter, qd secundū proprium continuum essentiale: secundū ducit cam secundū quid, qd secundū communia. & cōsequenter vult, qd virtutes intellectuales sint nobiliores simpliciter, quam morales: qd haec sunt nobiliores obiectū. Morales autē sunt nobiliores secundū quid: qd non solum facultatem actus recti, sed facultatem recte vivi: ipsa facultas, qd est manifeste esse perfeccio principium actus: & hoc habet virtus moralis, qd perfectio appetitus, qd est motus scipit, & carceris potest. Hoc autem ideo breuerit transito, qd superius declarata sunt.

¶ In eodem tertio articulo dubium est de ratione in litera assi- gnatā, quare obiectum rationis nobilis est obiecto appetitus, qd felicitate ratio apparet: ita aliquid in uniuersali: appetitus autem tendit in res quae habent esse particulae, tum quia & ratio appendet particulae, & appetitus tendit in uniuersali: appetitus enim fama & gloria in communī, & ordinis latorum genit. tum quia res habent nobilis esse in particularibus, quam in uniuersali: qd illud est reale, hoc rationis: illud simpliciter, hoc secundū quid.

¶ Ad hoc dicunt, qd quia de nobilitate intellectus & voluntatis in prima parte dictum est, ideo author breuerit perrans, hanc rationem alteri, in qua duo tanguntur, scilicet modus operandi virtutis & conditions obiectorum. Vnueraltas namque & particularitas extra conditions sunt obiectorum rationis & appetitus, tendere autem ad extra, & habere in se, modi sunt operandi, ille appetitus, qd intellectus: & ille quidem in litera exprimitur, ille autem non, sed infinitus & ex opposito, & ex condizione obiecti, qd uniuersale in anima est. Est igitur nobilior ratio appetitus, qd apprehendit in uniuersali, id est, qd res secundū esse elevarum, in quo vnueraltas omnia particulae que in re diversa sunt. Cum enim diversa in inferioribus vnueraltas in superioribus, & particulae in uniuersali vnuerantur, in ipsis dispersantur, conseq̄uen̄t est ut uniuersale altioris sit ordinis: & hoc directe intendit litera, qd ex obiecto testatur se procedere. Modus autem operandi qui optimam quoque constiuerit rationem, hic non est intentus: sed tu ut illo memento cū de voluntate & intellectu respectu Dei in patria loqueris: ibi enim partite obiecti ex modo praeminet intellectus. Ad obiecta autem in oppositum dicunt, qd praeſens sermo non comparat rationem appetitus intellectus in ipso, sed appetitus communis, qd uniuersalib; & conceptibili. Vnde patet, qd sicut ratio per se primo est uniuersalis, & reflexe particularis, ita appetitus per se recipit res in particulari permisive, in quantum intellectus est, recipit uniuersale. Comparatio autem fit secundum primaria, nō secundum secundaria obiecta. Dicitur secundū, qd quia appetitus hoc ipsum qd tendat in uniuersale, habet ratione: ideo ratio que ex ipsa hoc habet, etiam in hoc est nobilior. Et ut excludatur omnis casuallatio, dicit qd vis rationis consistit in hoc, qd ratio tendit ex se in uniuersale, ita qd haber ipsum ut proprium, qd nulli alteri conuenit: quia appetitus si tendit in uniuersale, habet hoc ex alio, & ut communicatum & participatiū: in cuius signum appetitus tendit in uniuersali magis ex ea parte qua distributur in particularia, quam in quantum in se unius illa, cum oppositum accidit in intellectu, & est magis de ratione uniuersalis. Appetitus enim gloriam in uniuersali, pro quanto vellemus gloriam extendi.

A ad omnem gloriam. Et similiter odio habemus latronū genus, pro quo ad oēs latrones odii extendimus: intelligimus hac in uniuersali eōneōre, qd quāto, s. diuina ad vnu contēplando tenemus. ¶ Ad secundam autem obiectiōnē dicunt, qd esse in uniuersali non sumitur pro denominatione, qd dī vnueraltas, i. pro esse in materiali a quo in anima existente res extra denominatur extrinsece vnueraltis. Constat autē, qd esse immaterialē, est reale, & nobilioris ac altioris ordinis adeo, vt vnu indistinctum immaterialis ordinis aequaleat infinitis particularibus materialiter. Et licet esse immaterialē rerum materialiū sit esse earum secundū dum quid, et tū in se & in ordine vnueraltis esse simpliciter, & eminētū: sicut bos in Sole non est bos simpliciter, Q. 6. art. 2. tñ est Solis, qd est eminētē bos, est esse simpliciter nobilis. vñ confundit dici, qd bos est simpliciter bos in particulari, &

C bos sūm qd in aīa: esse tñ ens nobilis in aīa, qd in particulari. & hoc sufficit, p. p. ubi de nobilitate simpliciter obiecti, & nō re ſpecū hui, nec illi sp̄. pdicat, pura bouis, equi &c. est sermo. ¶ In eodem artic. 5. dubium est, qd author uideat in calce articuli cuiusquam retractare conclusionem huius articuli, scilicet, qd virtutes intellectuales sunt simpliciter loquēdo, nobiliores quam morales, dum dicit, qd ratio virtutis magis competit morali, & quod virtutes intellectuales sunt nobiliores habitus: quia dicat, qd non sunt nobiliores virtutes, quamvis sint nobiliores habitus. Et confirmatur hēc sententia ex supradictis in artic. 3. q. 5. ubi dicitur est, qd virtutes intellectuales sunt uirtutes secundum dum quid: morales autem sunt uirtutes simpliciter, propter rationem huc tacitam, & ibi explicatam: quia scilicet moralis perficit ad rectitudinem actus in se & in eius uero, intellectualis autem in se tantum ex hoc enim arguitur facile sic. Quod est tale secundum quid: sed moralis est uirtus simpliciter, intellectualis secundum quid: ergo moralis est nobilior uirtus quam intellectualis.

¶ Ad hoc dicunt concedendo, qd author in calce articuli declarauerit intentionem suam, qd intendit has tres propositiones esse ueras, & stare simul. Virtutes intellectuales sunt nobiliores moralibus. Virtutes intellectuales sunt nobiliores habitus, quam morales. Virtutes morales sunt nobiliores uirtutes, quam intellectuales: quoniam in prima fit comparatio non secundum hanc vel illam rationem, sed simpliciter: in secunda in ratione habitus: in tercia in ratione uirtutis. Sed hinc expositioni obstat primo, quia sermo authoris debet esse formalis, ac per hoc in tractatione de uirtutibus nono, dicens, qd intellectuales uirtutes sunt nobiliores moralibus, debet uerificari formaliter, scilicet de uirtutibus, in quantum uirtutes sunt. Obstat secundū, quia author ipse in hac litera uult, qd uirtus in quantum uirtus, habet speciem ex obiecto, & ex hoc dicetur nobilior simpliciter. Si enim a doctrina sensus formaliter tollitur, obiecta incertitudinis plena sunt, ut dicitur in 4. Metaphysica. Dicendum est ergo, qd intendit authoris hoc est, duas tantum propositiones contruere, scilicet primam simpliciter, & tertiam secundum quid, id est, cum determinatione, ut declarabatur, secunda enim incidit cum prima, ut declarabitur, in sensu enim expoſito impertinet: non enim hic de habitus ratione tractatus est.

¶ Ad quorū euidentiam sciendum est, qd duplicitate exponi potest sermo de uirtutibus, in quantum uirtutes, pot. nāq; ibi in quantum determinare rationem cōm uirtutis: & potest determinare specificas differentias uirtutum. si determinetur communis ratio uirtutis, sic uirtutes morales sunt nobiliores intellectualibus: quia communis ratio uirtutis, ut in litera dicitur, sumitur ex ordine ad actum, in quo præstant morales intellectualibus. si uero determinant specificas differentias uirtutum, sic intellectuales præstant moralibus: quia habent nobilis obiectum, unde specificas fortuntur differentias: & rōum oppositum est eius quod præcedens exposicio credit, quia uirtutes intellectuales sunt

Prima Secundū S. Thomæ. § simplici-

QVAEST. LXVI.

ARTIC. III.

Simpliciter non solum nobiliora entia, sed nobiliores virtutes moralibus, licet sine ignobilioribus secundum communem rationem virtutis, qua magis conuenit moralibus: immo eis simpliciter, & intellectibus secundum quid. Sed hæc maior nobilitas, scilicet habere communem rationem virtutis simpli-
citer, non dat maior nobilitatem sibi nobiliorum, quam obiectum appeti-

rebus nobilitatis simpliciter, sed secundum quid: quia specie et adesse principium actus. Vnde, ut, in litera dicuntur, non sumunt nobilitas simpliciter major, sed secundum quid: & similiter ex eo quid intellectuales virtutes sunt secundum quid virtutes secundum communem virtutis rationem, non nisi secundum quid ignobiliores continentur. Et propterea in litera concluditur, quod virtutes intellectuales, licet minus communem virtutis rationem habent, sunt nobiliores habitus simpliciter & non in ratione habitus. Si enim essent nobiliores in ratione habitus tantum, essent nobiliores secundum quid, cum sit pradicatum valde commune. Vnde prima propositione est simpliciter vera & formalis, scilicet, Virtutes intellectuales sunt nobiliores moralibus: quia ex propriis rationibus specificis vendicant sibi maiorem nobilitatem, quam morales. Tertia autem propositione est vera cum determinatione: vnde & in litera non habetur. Nec acceptarem eam nisi cum determinatione hoc modo. Virtutes morales sunt nobiliores virtutes secundum communem rationem virtutis, quam intellectuales: fine haec enim determinatione contradicit orationem concederem. Nec obstat doctrina superiora habitus in quaest. & plures repetita de virtute simpliciter, & secundum quid: quia secundum communem virtutis rationem intelligitur. Hanc sententiam memento reducere, ubi similiter invenies.

¶ In corpore eiusdem articuli aduerte primò, quod Scotus cum sequestris, quia tener voluntatem nobiliorum intellectu, consequenter ponit virtutem moralem nobiliorem prudenter, quae est intellectualis. & non solum in hoc principio discorda, sed quia ponit prudenter & virtutem moralē circa idem obiectum, ac per hoc æqua est apud ipsum nobilitas ex parte obiectū. & aperte errat: quia licet sit idem obiectum materialē, puta, agibile: prudentia tamen obiectum est sub ratione veri: virtus autem moralis sub ratione boni: veri autem ratio nobilior est simpliciter, quia absolutior. Aduerte secundū, ne te decipiat materia intellectualis virtus, puta artis, & propterea neges eam nobilitem simpliciter, respice ad rationem literarum, quia scilicet est de eis in viuierali, & quefies non abnegando ignobilitatem secundum quid pro quanto ad via experientie decidit. virtumque enim arti contentit, vt in primo Metaphysico dicunt, iudicare scilicet & agere. & propterea sic luciprimum memento, quod prudenter & ars sint circa singularia, vt prius & essentialius, in quantum cognoscitiva sint circa viuieralia: unde nobilitatem simpliciter trahunt, vt in littera dicitur.

In responsione ad tertium eiusdem articuli , dubium arduum occurrit in via authoris , & simpliciter , quomodo scilicet sit verū prudentiam dirigere morales virtutes etiam in praefluitu finem : & simpliciter quidem in Secunda . Secundū discutendum erit in q.47. Ad hominem vero nunc dupli ratione differendum puto . Primo , quia hoc repugnare uideut superius dictis , & inferioris in Secunda secundū loco allegato . superioribus quidem pro quanto dictum fuit , quod prudentia principium , quod est finis , habet a uirtute morali : quia qualis uniusquisque est , talis ei finis uideatur . inferioribus autem , quia expresse negabatur ex proposito , prudentiam praeftituere finem moralibus uirtutibus . Secundo , quia ex hoc pender principale intēsum huius articuli quo ad prudētiam , an scilicet nobilior sit prudētia uirtute morali , ut iis argumentum tangit .

Ad huius difficultatis evidentiā ponendus ante oculos est progressus nostra mentis in istis, ut ex rationē dictorū lumere & reddere valeamus, & quid simpliciter, & quid fīm quid intelligatur, discernamus. In mente nostra primo oculū est lycanderis, qui

non solum omne bonum prosequendum, & malum fugiendum, felicitatem appetendam, & miteriam fugiendam: sed bonum rationis prosequendum, & malum oppositum utrandum nicias inclinamus naturaliter. & hinc in appetitu naturaliter inest non solum inclinatio ad bonum prosequendum, & malum avertendum;

quod ratio virtutis magis competat virtutibus moralibus, quam virtutibus intellectualibus: quamvis virtutes intellectuales sint nobiliores habitus simpliciter.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod virtutes morales sunt magis permanentes, quam intellectuales propter exercitium earum in his, quae pertinent ad vitam communem. Sed manifestum est, quod obiecta disciplinarum, que sunt necessaria, & semper eodem modo se habentia, sunt permanentiora, quam obiecta virtutum moralium, quae sunt quaedam particularia agibilia. Quod au-

periclit secundum esse , quod res habent in nobis : apparet autem tendit ad res in se , & periclit in adiectione rei . Exinde prouenit , quod inclinatio ad bonum & habuit relictus cante electionem , in voluntate quidem quod ad bonum rationis in operationibus , in appetitu vero sensu quo ad bonum rationis in passionibus , qua adipiscitur finem , & ipsa importans hoc a ratione uitrius deficiat : lumen autem naturalis iudicativa principia tali administratio non egerat , sed in seculo manus & eti temper fit principium actus perfecti , qui est iudicare . Spes resis igitur in intellectu iudicante & proponente non voluntatem ultimum , sed fines proprios uitrium moralium dum aquilonibus & operationibus secundum rationem iudicavit & appetitu inchoatiu inclinato ad hos fines , scilicet bonum rationis in operationibus , bonum rationis in timoribus & daclacis , bonum rationis in delectationibus & discurrevit ex iustissimo principijs firmatis in intellectu . & inchoatis in appetitu , subtiliamento aliquod minus uniuersale , pura , abstinenter & lectionibus uenerienti , rem publicam defendendam , & condicione modus in delectationibus & sic de aliis . Hic autem diffinis prudens generatius est , & conclusio eius est modus in operationibus , seu passionibus seruandis , qui nil aliud est quam medium rationis in materia morali . principium autem istud iudicantis ex parte apprehensiva , & naturalis inclinatio ad bonum rationis in concupiscentiis & delectationibus ex parte appetitua . Ad hunc quoque difserum perfectum , iudicio felicitatis precepto , sequitur in appetitu conclusio electionis qui eligimus delectationes in ordine ad modum illum , medium illud , bonum illud rationis . In hac enim electione potest perficere simul duo ex parte obiecti , scilicet passiones ipsa modocatas , & modum ipsum : & inueni quod modus spectat ad inueni modum moralis uitrius , quia est ipsum rationis bonum patrum in materia morali : passiones autem ipse spectant ad inveni quod est ad finem : uti uenit enim eis uitrius proper bonum rationis . Et sicut prudencia generatrix frequenti discursu ex fini perficit praeexistente & concludente medium : ita virus moralis geratur ex frequenti electione sublequenti simul genitatem iam utraque virus sic connectitur , ut humana ratio non solum synderesis , sed prudencia rectificata de fine uitrius , sed rectificante eam de fine ipso absolute , ita rectificante eam dem de codem applicato ad minus uniuersale , quin si uniuersale synderesis , uel etiam ad singulare , quoniam potest est etiam singularium : & rursum motu non ulla ab appetitu naturali talis finis , sed perfecta uitrius inclinante in appetu finem , discurreat ad ulteriores conclusiones , donec perenniat ad perfectionem status uitriuts , uel ad firmandum eadem , & proportionaliter ad eisdem mouetur appetitus . Hic est progressus mentis nostrae , in quo triplicem adiumenta potes distinctionem , unde clarificari ambigui occurrunt possunt . Prima est de fine uitrius moralis , quod sumitur ad apliceit , scilicet absolute , seu in sua communitate , & applicante ad speciales actus occurrentes in exercito utrius . Secunda est de uitritibus moralibus & prudencia , quod sumitur duplicitate , scilicet in fieri , & in facto esse secundum effectum . Tertia

Tertia est de dare & accipere finem, quod sumuntur dupliciter, scilicet primo, & non primo. Ex his namque liqueat primo quod finis virtus moralis absolutè praestitutus: primo non a prudenter, sed a tydere. & hoc clarum est, quia prudenter ex illo fit. Secundum, quo finis idem absolutè non prius intenditur a virtute moralis, quia si prudenter & hoc clarum est, quia virtus moralis non fit ab illo nisi mediante prudenter. Tertiò, quod prudenter in fieri non dependet a virtute moralis, sed eius fine, & appetitu recto illius naturalis inclinatione, que non est virtus, sed inchoatio virtutis. & hoc clari est, quia intentio recta est principium

tem virtutes morales sunt magis necessariae ad vitam humanam, non ostendit eas esse nobiliores simpliciter, sed quo ad hoc, quinimum virtutes intellectuales speculativa ex hoc ipso, quod non ordinantur ad aliud, sicut utile ordinatur ad finem, sunt digniores. Hoc enim contingit, quia secundum eas quodammodo inchoatur in nobis beatitudo, quæ consistit in cognitione veritatis, sicut supra dictum est.*

AD SECUNDVM dicendum, q̄ fī
virtutes morales dī homo bonus
simpliciter, & non fīm intellectua-
les virtutes ea ratione; quia appre-
titus mouet alias potentias ad suū
actum, vt supra dictum est. Vnde
per hoc etiam noui probatur, nisi
quid virtus moralis sit melior se-
cundum quid.

A: TERTIUM dicendū, q̄ prudētianon solum dirigit virtutes morales in eligendo ea, que sunt ad finem, sed etiam in præstigiando finem. Est autem finis vniuersitatisque virtutis moralis attingere mediū in propria materia; quod quidem mediū determinatur secundum rectam rationem prudētiaz, ut dicitur in 2. & 6. Ethicorum. ¶

ARTICVLVS IIII

Vtrum iustitia sit præcipua inter virtutes morales.

AD QVARTVM sic proce-
ditur. Videtur, quod iusti-

A ideo nō sequitur quod sit ignobilior: sicut sequitur si esset eorum, qua sunt ad fiuum tantum. & per hoc soluit illa confirmatio de habitu principiorum, quia scilicet habitus principiorum est nobilior habitu conclusionum tantum, non autem habitu principiorum, & conclusionum: sicut est in proposito. vbi secundum

titia non sit præcipua inter virtutes morales. Maius enim est dare alicui de proprio, quam reddere alicui quod ei debetur: sed primum pertinet ad liberalitatem, secundum autem ad iustitiam. ergo videtur quod libera-
titas sit maior virtus, quam iu-
stitia.

B¶ 2 Præterea. Illud videtur esse
maximum in vnoquoque, quod
est perfectissimum in ipso: sed si-
cūt dicitur Iacob II. Patiētia opus
perfectum habet. ergo videtur,
quod patientia sit maior, quam
iustitia.

¶ 3 Præterea. Magnanimitas operatur magnum in omnibus virtutibus, ut dicunt in quarto Ethicorum. * ergo magnificat etiam ipsam iustitiam; est igitur maior quam iustitia.

CSED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 5. Ethic. * quod iustitia est praeclarissima virtutum.
R E S P O N . Dicendum, quod nobilior, requiruntur, quod fit perfectus abesse mendicatio- cap. r. paulo ante si. to. 5 ne ab illo qui est re- spectu eorum q̄ sunt

¶ Super Questionis sexagesimasexta Articulum
quartum.

En artic. 4. eiusdem 66. questio. dubium. Novitiorum occurrit quomodo fortitudini preferatur iustitia; quia fortudo rectificat circa mortem & uitam, iustitia autem circa operationes ad alterum. Nulla namque operatio est maior ipsa sua, sed pelle pro pelle, & cuncta que habet dabit homo pro anima sua. Sed hoc facile solutum: ex eo quod iustitia rectificando animal in omnibus operationibus que sunt ad alterum, rectificat etiam respectu uite & mortis. Ad iustitiam enim spectat poneitur uitam pro altero, pura pro republi. cui hoc debet: nec inconvenit eundem actum spectare ad iustitiam & fortitudinem diversimode: ut in proposito, ponere uitam in quantum haber rationem debiti, spectat ad iustitiam, que fecit dat alia bona debita, ita & uitam: in quantum uero haber rationem terribilis spectat ad fortitudinem, cuius est firmare animum ne timeat hoc, sed audiat & cari iustitia tanto est nobilior, quanto uniuscelular circumferentia altera, scilicet est bona rectificans in his que sunt ad alterum.

Prima Secundæ S. Thomæ. S 2 ¶ Super